

Олена Бащенко,
методист навчально-методичного кабінету
трудового навчання КОППОПК

Методичні матеріали до викладання варіативного модуля «Технологія виготовлення м'якої іграшки»

Даний варіативний модуль може бути успішно реалізований як у класах що підлягають поділу, так і у класах, що не поділяються на групи хлопців і дівчат. Перевага цього модуля у тому, що його вивчення не залежить від наявності спецобладнання та матеріалів. Рекомендовані інструменти та матеріали широко розповсюджені і не потребують спеціальних вмінь для їх використання. Також вирішальним може бути і рівень фахової підготовленості вчителя, а точніше володіння хоча б початковими навичками по обробці текстильних матеріалів і розуміння технологій по виготовленню іграшок може мотивувати вчителя на обрання саме цього модуля. Вибір об'єкту праці теж може залежати від багатьох чинників (вікова категорія учнів, гендерний поділ класу, наявні матеріали), тому ми пропонуємо до уваги вчителів інформацію, яка допоможе наповнити теоретичний блок модуля.

М'яка іграшка - дитяча іграшка з хутра або іншої м'якої тканини, призначена для гри. М'яка іграшка відповідає своїй назві, оскільки зроблена з хутра або тканини і наповнена м'яким матеріалом. Раніше для набивання використовували соломку, тирсу, стружку, вату, волокна бавовни і т. п. Тепер використовуються сучасні матеріали: синтепон, холлофайбер, синтетичні гранули і т. п.

Історія виникнення м'якої іграшки

Перші згадування про іграшки зустрічаються в книгах античного світу. Зображення іграшок зустрічаються на сосудах і фресках тих часів. Але найкращі іграшки – це іграшки знайдені археологами. Іграшки Давнього Єгипту датуються серединою III тисячоліття до н.е. Це були мініатюрні фігурки кішок, собак, корів, тигрів, виконані з дерева. Стародавні майстри зображали тварин з великим знанням справи. У Стародавньому Єгипті вперше зустрічаються іграшки з дротовим механізмом руху, завдяки якому, наприклад, крокодил міг відкривати пащу

Велику кількість дитячих іграшок археологи знайшли в Італії при розкопках Помпеї. Серед них багато було брязкалець-тріскачок. Одні мали вигляд невеликого диска на ручці, до якого кріпилися бубонці, а інші - пустотілих фігурок качки, коня і свині, в середині яких перекочувалися кульки.

У Стародавній Греції і Стародавньому Римі новонародженим дарували брязкальця і тріскачки. Вважалося, що тріскачки відлякують злих духів. Матері і няньки клали дітей спати, стукаючи брязкальцями по краю колиски.

Безліч іграшок, що зображали мамонта, носорога, ведмедя, було знайдено на території Сибіру. Вони були виконані з бивня мамонта і м'якого каменю за 35-12 тис. років до н.е. Такі ж іграшки були знайдені і на території сучасної України та інших регіонів. Вражає майстерність скульпторів кам'яного століття, що створили максимально наближені до оригіналу фігурки людини, птиці, тварин. На території Новгороду знайдено велику кількість іграшок з дерева.

Ляльки теж ведуть своє літочислення з глибокої давнини. Найдавніші - з Єгипту і нараховують близько 4 тисяч років. Ляльки мали дуже різні конструкції: грубі колоди без рук і без ніг, з руками і ногами з тонких паличок. Траплялися ретельно опрацьовані ляльки. Вони використовувалися в обрядах і служили символами культу. Дівчата Стародавньої Греції та Риму зберігали ляльок до заміжжя, а після приносили їх в дар богині Афродіті і Венері. Але були в користуванні й ігрові ляльки. В основному, їх робили рухомими з глини та дерева. У той час уже існували ляльки-маріонетки.

Життєвий шлях іграшок в середньовіччі не відомий. Перші відомості відносяться до епохи Відродження. Навіть сучасна назва "іграшки" виникла тільки після 1523р. у Франції.

У XVI столітті виникло ремесло з виготовлення ляльок на замовлення. Ціни на них були дуже високі, тому що ці іграшки були своєрідними моделями і глянцевиими журналами того часу: матері вивчали по них моду, а доньки - бавилися. Аристократична іграшка до кінця XIX століття зберігає декоративно-прикладний характер.

Тільки в XIX столітті утворився "Синдикат французьких фабрикантів іграшок". З цього моменту можна говорити про виникнення нової галузі промисловості. Попит на іграшки зростає по мірі розвитку міст, а відповідно і прибутків. Виробництво іграшок стає більш різноманітним з використанням тіста з дешевого житнього борошна.

Важливим етапом в історії іграшок є час, коли почали робити іграшки з пап'є-маше.

З усіх видів іграшок м'яка – наймолодша за часом виникнення. М'які іграшки - це моделі тварин, які дбайливі мами шили своїм чадам з різнокольорових клаптиків і набивали їх ватою або тканиною. Вперше вони з'явилися в XIX столітті.

Розвиток м'якої іграшки йде у декількох напрямках. Один з них - це спрощення образу, створення простих іграшок. Другий - це рух до натуралістичності майбутньої іграшки, коли вона стає схожою на того чи іншого звіра. Раніше м'яка іграшка виготовлялася за авторськими ескізами вручну, пізніше з'явилися спеціалізовані виробництва, знамениті своїми іграшковими колекціями. Але прагнення володіти своєю власною іграшкою завжди призводило до самостійного виготовлення іграшок для себе, своїх дітей або для друзів. Сьогодні цікавість до м'якої іграшки зростає і, незважаючи на величезну пропозицію фабричних іграшок, кількість майстрів збільшується з року в рік. Пошиття іграшок - це частина великої кількості захоплень ручним рукоділлям і часто виготовлення іграшок переплітається з іншими напрямками hand made. Сьогодні виділяється кілька великих напрямків у виготовленні м'якої іграшки: це ляльки, плюшеві ведмедики і всі інші іграшки. При цьому в кожному напрямку присутні загальні елементи створення м'якої іграшки (крій, шиття), так і приватні. Наприклад, при виготовленні ляльок, крім тканин і набивання, може бути присутнім технологія виготовлення рук і голови з дерева, глини, пластику і т. п.

Матеріали для виготовлення м'якої іграшки та їх властивості

1. Тканини та хутро

Тканини для роботи бажано обирати різних кольорів та фактур.

Бавовняні тканини. Ситець, сатин вирізняються яскравістю і барвистістю малюнків. Вони підходять для виконання ляльок, звірят, лялькового одягу, подушечок-думочек, аплікацій, робіт у стилі печворк. Махрова тканина, з якої виготовляють рушники і банні халати, пухнаста і м'яка, схожа на шкірку тварин. З неї виходять кумедні звірятка. Фланель і байка мають на поверхні маленькі ворсинки, з них теж можна шити звіряток з м'якою шкіркою.

Трикотажні тканини легко розтягуються вздовж і впоперек (це їх головна особливість). З трикотажної тканини можна шити все, що завгодно: клоуна, ляльку, покемона, кубики або кульки.

Шовкові тканини ніжні, хвилясті, важкі в обробці, тому що ковзають в руках. Проте їх добре використовувати для шиття лялькових суконь, оздоблення, аплікацій. З блідо-рожевого шовку добре робити лялькові обличчя.

Ворсові тканини, велюр і оксамит бувають на трикотажній основі з бавовни або шовку. Поверхня цих тканин покрита густим, коротким шовковистим ворсом. Вони дуже підходять для виготовлення м'яких іграшок, таких як ведмідь, зайчик, лисичка.

Вовняні тканини щільні, можуть бути ворсові і гладкофарбовані, з орнаментальними рисунками, в смужку і в клітку; підходять для пошиття звірят, панно, подушечок.

Валяні тканини. До них відноситься фетр. Його особливість полягає в тому, що цей матеріал не сипучий і обрізані краї не вимагають обметування. З фетру можна шити дрібні іграшки, а також викроювати окремі деталі: лапки, дзьобики, хвостики, носи.

Хутро штучне з коротким ворсом на трикотажній основі різних забарвлень ідеально підходить для пошиття об'ємних набивних іграшок. Воно не складне в обробці і добре тримає форму іграшки. Хутро з довгим ворсом та натуральне хутро більш доречно використовувати для оздоблення іграшок, а також для комбінування з коротким ворсом та нетканними матеріалами.

2. Нитки

Для пошиття іграшок необхідно мати **котушкові** нитки різних кольорів № 10– 40 і № 50 - 100 для пошиття лялькового одягу.

Вовняні нитки підійдуть для оформлення іграшок. З них можна зробити волосся для ляльки, хвости для звірят, ними можна вишити окремі деталі мордочки: очі, ніс, рот.

Муліне, кольоровий шовк, люрекс, ірис, гарус використовують для оздоблювальних робіт, вишивки деталей одягу та оформлення мордочок звірят.

3. Набивні матеріали

Для набивання іграшок використовується вата, синтетичні матеріали - сінтопон, синтепух і поролон. З натуральної ватою працювати складніше, тому що при набиванні часто утворюються грудки. Штучна вата - сінтопон і синтепух більш об'ємні, легкі і не утворюють грудок. Працювати з ними набагато легше.

4. Дріт

Дріт застосовується для виготовлення каркасів. Він розрізняється за діаметром та матеріалом. Найбільш підходить для цих робіт мідний дріт $d = 2-2,5$ мм, тому що він гнучкий і добре ріжеться звичайними кусачками.

5. Картон

З картону виконуються шаблони викрійок, каркаси для іграшок, устілки для лялькового взуття. Кольоровий картон - гладкий і з оксамитовою поверхнею, використовується для аплікацій, а також для вирізування окремих деталей: лапок, носиків, хвостиків і т.і.

6. Фурнітура

Фурнітура - це ті матеріали, які застосовують для остаточного оздоблення іграшок і які роблять їх виразними, надаючи індивідуального характеру.

Різнобарвний бісер, білі перлини різних розмірів з отвором посередині, стеклярус, стрази, пензлики, стрічки і мереживо, гудзики, шматочки шкіри, клейонки - це все можна використовувати для оформлення мордочок, очей, одягу, аплікацій, панно, килимків і подушок.

Інструменти та пристосування для пошиття м'якої іграшки

1. Ручні швейні голки і шпильки

Ручні швейні голки розрізняються за товщиною та довжиною і мають нумеруються від №1 до №12. Стандартні голки випускаються довжиною від 35 до 80мм і товщиною від 0,6 до 1,8 мм. Потрібна голка підбирається в залежності від товщини тканини, з якою доведеться працювати. Чим товща тканина, тим більший номер голки і навпаки. Шпильки використовуються для сколювання окремих деталей.

2. Ножиці

Існує кілька різновидів ножиць для рукоділля: **маленькі ножиці** (8-10 см) із **прямими лезами** стануть в нагоді для дрібних робіт: обрізання ниток, невеликих шматочків тканини, надсікань і підрізів в припусках на шви, зрізання зайвої тканини в аплікаціях.

Манікюрні ножиці з загнутими кінцями ріжуть нерівно, проте ними добре вирізувати дрібні закруглені деталі.

Ножиці середньої довжини (16-18см) вважаються універсальними: ними зручно кроїти невеликі деталі.

Ножиці для розкроювання тканини (23-25 см), в яких нижнє лезо вужче за верхнє. Ця особливість ножиць дозволяє кроїти дуже точно, так як нижнє лезо ковзає по столу, майже не піднімаючи тканину.

3. Наперсток

Під час виконання ручних робіт потрібно завжди використовувати наперсток, який оберігає середній палець руки від проколювання голкою. Підбирати наперсток потрібно точно за розміром, так як завеликий буде зіскакувати з пальця, а тісний - стискати палець, викликаючи тим самим оніміння і створюючи незручність у роботі.

4. Шило та плоскогубці

Шило знадобиться для проколювання заготовок. Плоскогубці стануть в нагоді для розрізання дроту, з якого виготовляються каркаси деяких видів іграшок, а також для додання дротовому каркасу потрібного вигину ліній.

5. Швацька крейда та олівці

Крейда знадобиться для малювання викрійки на тканині, для обведення контуру лекала. Замість крейди можна використовувати змилок(попередньо добре висушений). Існують також спеціальні олівці та маркери для нанесення ліній на поверхню тканини, сліди яких, зникають через деякий час. Щоб накреслити ескіз, шаблон, нанести лінії ручного шва або рядки на тканину, використовують простий графітний олівець - для світлих тканинг, білий або жовтий олівці - для темних

тканин. Олівці повинні бути гостро заточені. Від точності проведених ліній залежить якість всієї подальшої роботи.

6. Вимірювальні інструменти

Косинці та лінійки застосовуються для побудови і моделювання викрійок, а вузька сантиметрова стрічка застосовується для знімання мірок.

7. Папір в клітинку, копіювальний папір, калька

Папір у клітку використовується для малювання і креслення ескізів, для конструювання та моделювання викрійок і шаблонів. За допомогою кальки і копіювального паперу переводять викрійки на тканину і картон, а також малюнки для аплікацій.

8. Праска

Перш ніж викроїти деталі тканину необхідно випрасувати, щоб не було на ній згинів і складочок. Це дуже важливо, оскільки випрасувати готову іграшку неможливо.

9. Швейна машина

Швейну машину можна використовувати для зшивання деталей іграшок великого розміру, а також для пошиття лялькового одягу, килимків, панно, аплікацій.

Технологія виготовлення іграшки

Виготовлення м'якої іграшки складається з кількох етапів:

- підбір матеріалу та підготовка його до роботи (прання, відпарювання тканини);
- розкрій деталей;
- змотування та зшивання;
- набивання деталей;
- збирання конструкції в одне ціле;
- остаточне оформлення роботи.

Викрійку найкраще робити з картону, тому що тверді лекала щільніше прилягають до матеріалу, їх легше обводити, вони більш довговічні. Отриману викрійку накладають на виворітну сторону матеріалу, щільно притискають і накреслюють кульковою ручкою. Якщо матеріал темних тонів, то для обведення використовують гостро заточений білий олівець. Не можна, обводити викрійку крейдою: при цьому спотворюються розміри деталей.

Виготовлення лекал викрійок

1. Скопіюйте викрійки на кальку, попередньо скріпивши їх з аркушем викрійки скріпками для уникнення зсуву.
2. На аркуш картону накладіть аркуш копіювального паперу, а зверху прикріпіть скріпками кальку з намальованими на ній викрійками.
3. Простим олівцем або кульковою ручкою обведіть викрійки по контуру. На картоні утвориться копія викрійки. Нанесіть на викрійку всі позначення і надписи (назва деталей і їх кількість).
4. Виріжте лекала та покладіть їх у конверт. На конверті напишіть назву іграшки. Зберігаючи лекала, можна зшити таку ж м'яку іграшку ще раз, не витрачаючи час на виготовлення лекал.

Збільшення або зменшення розмірів викрійки

Якщо виникає необхідність виготовити іграшку більшого або меншого розміру, ніж наявна форма, то з викрійкою потрібно попрацювати додатково. Не важкий, старий, але цілком надійний спосіб - збільшення або зменшення масштабу креслень і малюнків за допомогою квадратів.

1. Розкресліть аркуш з викрійкою на квадрати однакової величини. Чим менші квадрати, тим більш точно буде збільшений або зменшений малюнок.
2. Візьміть чистий аркуш і накресліть на ньому квадрати однакової величини з розміром сторони більшим, ніж квадрати на початковому малюнку (якщо Ви хочете збільшити малюнок) і з розміром сторони меншим, ніж квадрати на початковому малюнку (якщо Ви хочете зменшити малюнок).
3. При збільшенні перенесіть лінії початкового малюнка в клітки більшого розміру і, навпаки, при зменшенні перенесіть лінії початкового малюнка в клітки меншого розміру.

Правила точного розкроювання деталей

Розкладіть тканину на столі в один шар зворотньою стороною доверху. На тканині розкладіть лекала викрійок. Зверніть увагу на стрілки, що вказують напрямком нитки основи. Парні деталі, такі як праві і ліві, передні і задні лапи розкладіть симетрично, щоб вони не були викроєні на один бік.

Обведіть контури деталей і мітки м'яким олівцем(крейдою) з урахуванням припусків на шви (якщо зазначено в описі моделі). Слідкуйте, щоб олівець(чи крейда) був гостро заточений, інакше Ви не зумієте з максимальною точністю перевести контури викрійки на тканину. Дуже зручно для цього використовувати спеціальні олівці для малювання по тканині. Перевірте ще раз розмітку на тканині. Тільки після цього деталі можна вирізати.

Зшивання деталей

Зшивають іграшку точно по лініях вручну або на швейній машині. Якщо Ви шиєте дрібні іграшки, то шви виконуються з лицьового боку і тоді вони виступають як декоративна прикраса. Для іграшок середніх і великих розмірів деталі, як правило, зшиваються з виворітного боку, а потім їх вивертають назовні. Перед тим як вивернути іграшку, шви потрібно підрівняти і зробити надсічки, тоді вивернути її буде легше, а краї деталі будуть виглядати охайно та рівно. Нитки потрібно підбирати у відповідності з кольором тканини.

Ручні шви та їх призначення

Щоб Ваш виріб мав привабливий вигляд, шви повинні бути акуратними, зовнішні шви повинні прикрашати іграшку, а не псувати її.

Для шиття м'якої іграшки використовуються декілька видів швів:

1. Простий шов "**вперед голку**" (Рис.1). він виконується справа наліво. Довжина та частота стібків можуть бути різними. За призначенням – це зметувальний шов. Його використовують для тимчасового скріплення деталей виробу. Зовні він схожий на пунктирну лінію і має однаковий вигляд з обох боків. Щоб з'єднання деталей було міцним, шов «вперед голку» застосовують у два прийоми – спочатку в одному напрямку, а потім у зворотньому, заповнюючи проміжки між виконаними стібками. Такий шов виглядає однаково, як суцільна лінія і щільно притиснених один до одного стібків.

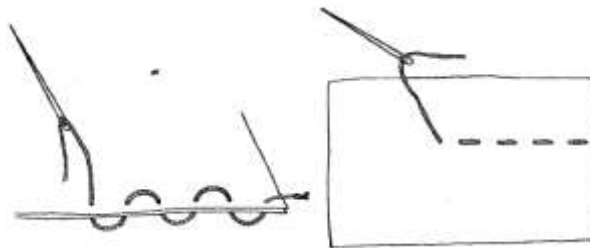

Рис. 1

2. Шов "через край" (Рис.2) застосовується для зшивання деталей із сипучих і не сипучих матеріалів з виворітного боку з послідуочим їх вивертанням. Шов "через край" застосовується також для з'єднання деталей із штучного хутра. Цей шов повинен бути густим і міцним. Рідше шов "через край" використовується для призбирування країв заготовок та під час виготовлення дрібних деталей, таких як кульки, накладки на мордочки.

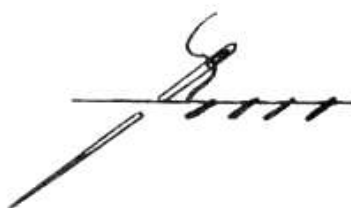

Рис.2

3. Петельний шов (Рис.3) в однаковій мірі може бути використаний як оздоблювальний так і з'єднувальний для скріплювання з зовнішнього боку деталей виробу, якщо тканина не сипуча. Якщо ж тканина сипуча, то шов застосовується як з'єднувальний з внутрішньої сторони деталей виробу.

Петельний шов складається з окремих петлеподібних стібків і виконується справа наліво. Голкою проколюють тканину зверху донизу по вертикальній лінії. При цьому нитка завжди залишається під голкою. Нитку потрібно протягувати крізь тканину плавно, тому що із-за різких рухів петлі будуть затягнутими нерівномірно. Коли елементи з'єднані петельним швом не вивертаються, вузлик варто хованим між деталями. Якщо у процесі шиття закінчується нитка, то вводити нову потрібно на другому-третьому стібку від кінця. В цьому випадку перехід на нову нитку буде не помітний і робота виглядатиме акуратно.

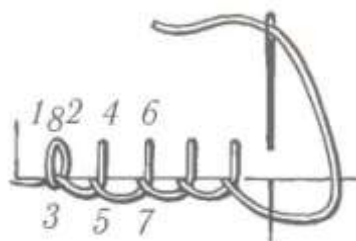

Рис. 3

4. Шов "назад голку» виконується справа наліво. Голку виколують на лицьовий бік. Потім відступивши назад на довжину стібка вколують голку на виворіт і проводять її на довжину трьох стібків вперед. Стібки повинні мати однакову

довжину. Наступне виколювання назад роблять в проміжку між виколюваннями. Лицьовий бік шва нагадує шов «вперед голку», а з вивороту стібки накладаються один на одного.

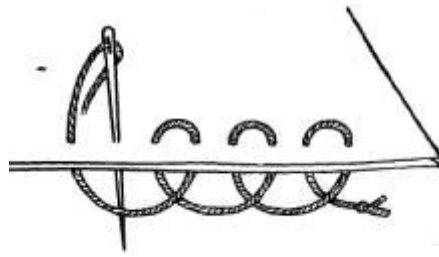

Рис.4

5. **Шов "строчка"** (Рис.5) застосовується для зшивання внутрішніх контурів деталей. З лицьового боку він виглядає як машинна строчка. Виконують його справа наліво. Стібки повинні бути маленькими, довжина стібка - 0,5 см. Зшиваючи деталі потрібно міцно підтягуючи стібки. Між стібками не повинно бути проміжків

Рис. 5

6. **Потайний шов** (Рис.6) використовується, коли виникає необхідність акуратно зашити отвір, залишений для вивертання та наповнення. Голку виколують з вивороту на лицьовий бік однієї з деталей. Далі з лицьового боку іншої деталі виконується стібок «вперед голку», потім такий же стібок виконують на першій деталі і нитку гарно підтягують. Стібки повинні бути не великими.

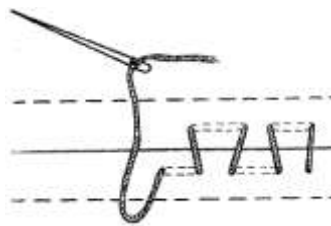

Рис. 6

Машинні шви

З машинних строчок використовуються пряма та "зигзаг". Прямою строчкою з'єднують деталі, а "зигзагом" обметують краї. Швом «зигзаг» можна також пришивати фрагменти аплікації при виконанні килимків і панно.

Як правильно наповнити іграшку і вставити каркас?

Для наповнення іграшок використовується вата, синтетичні матеріали - синтепон, холлофайбер, синтетичні гранули, синтепух, поролон і т.д. З натуральної ватою працювати складніше, тому що при наповненні часто утворюються грудки. Наповнювати іграшку потрібно акуратно і рівномірно, починаючи з найбільш віддалених деталей. Дуже ретельно заповнюються деталі лапок, хвостів, плавників,

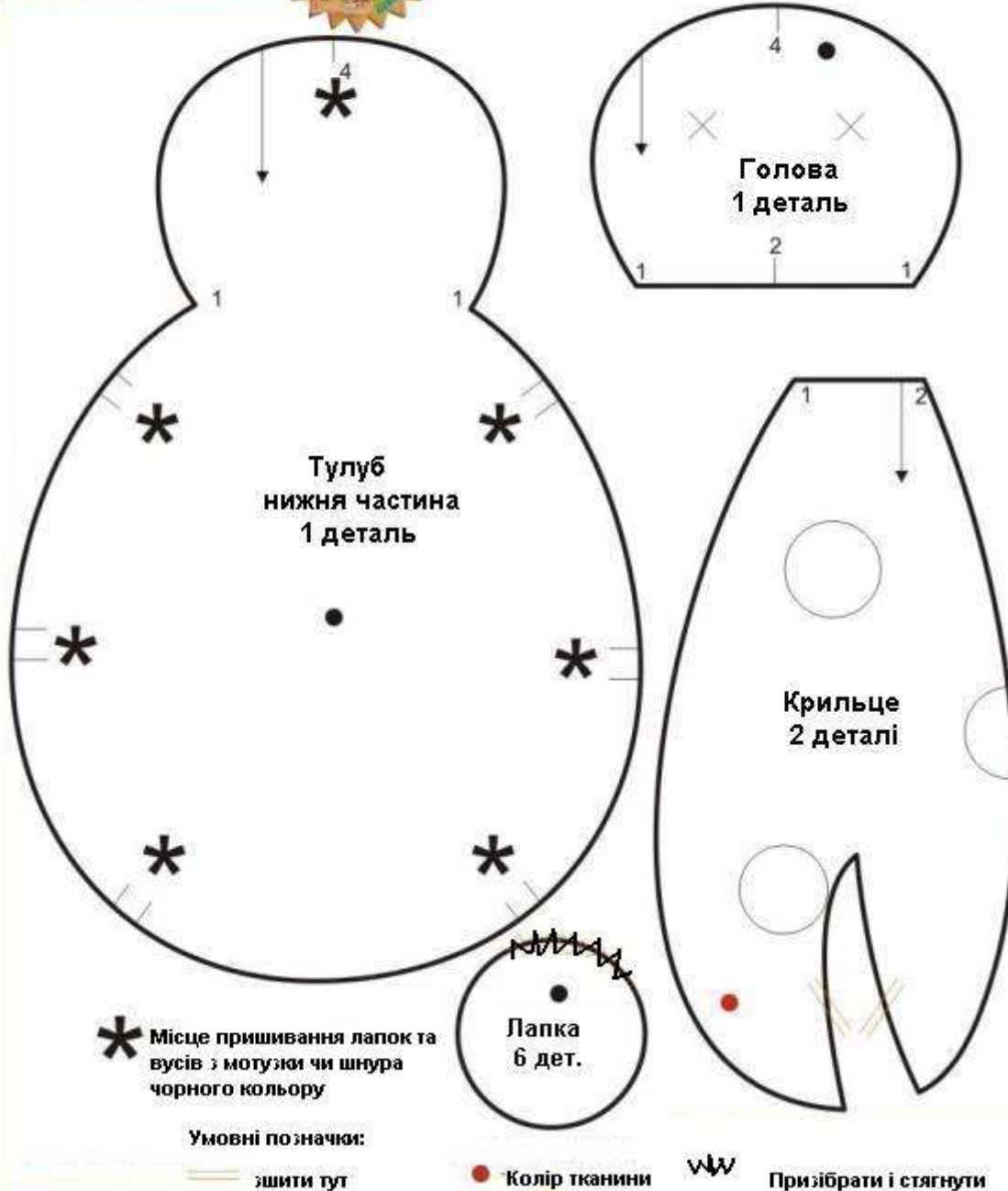
мордочок. Недостатня наповнюванність зробить іграшку мало виразною, надмірна - просто порве шви. Дуже важливо добре заповнити голову: вона повинна бути досить тугою, без грудок, правильної форми, з гладкою поверхнею. Без правильно наповненої голови не вийде така важлива технологічна операція як натягування і оформлення мордочки.

М'які іграшки часто виконуються з каркасом всередині. Каркас виконує функцію скелета, надаючи іграшці задуману форму. Каркаси виконуються з мідного дроту діаметром 2 - 2,5 мм. Мідний дріт легко ріжеться простими кусачками, гнеться й зберігає форму. Перед тим як готовий каркас вставити в іграшку, його потрібно рівномірно обгорнути ватою. Гострий кінчик дроту, що може виступати з обгортки зрізати або підпиляти напилком.

Наповнюючи іграшку з каркасом, потрібно стежити, щоб каркас розташовувався чітко по центру і з усіх боків, знизу і зверху був ізольований набиванням, так щоб іграшка залишалася м'якою, а каркас служив тільки скелетом для підтримання форми і не випирав назовні.

Шаблони орієнтовних виробів

Маленька Божа Корівка

Тулуб
2 деталі

Хвіст
2 деталі

Котик

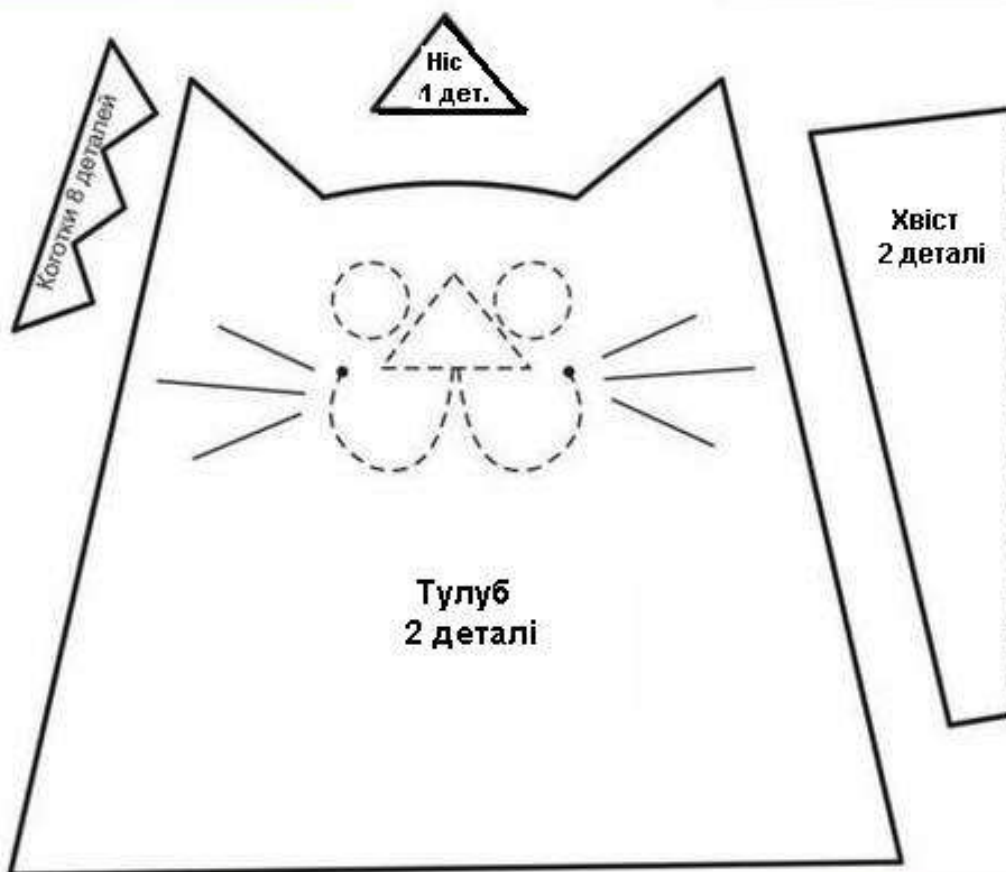
Кіт-пустун

Нога
4 деталі

Рука
4 деталі

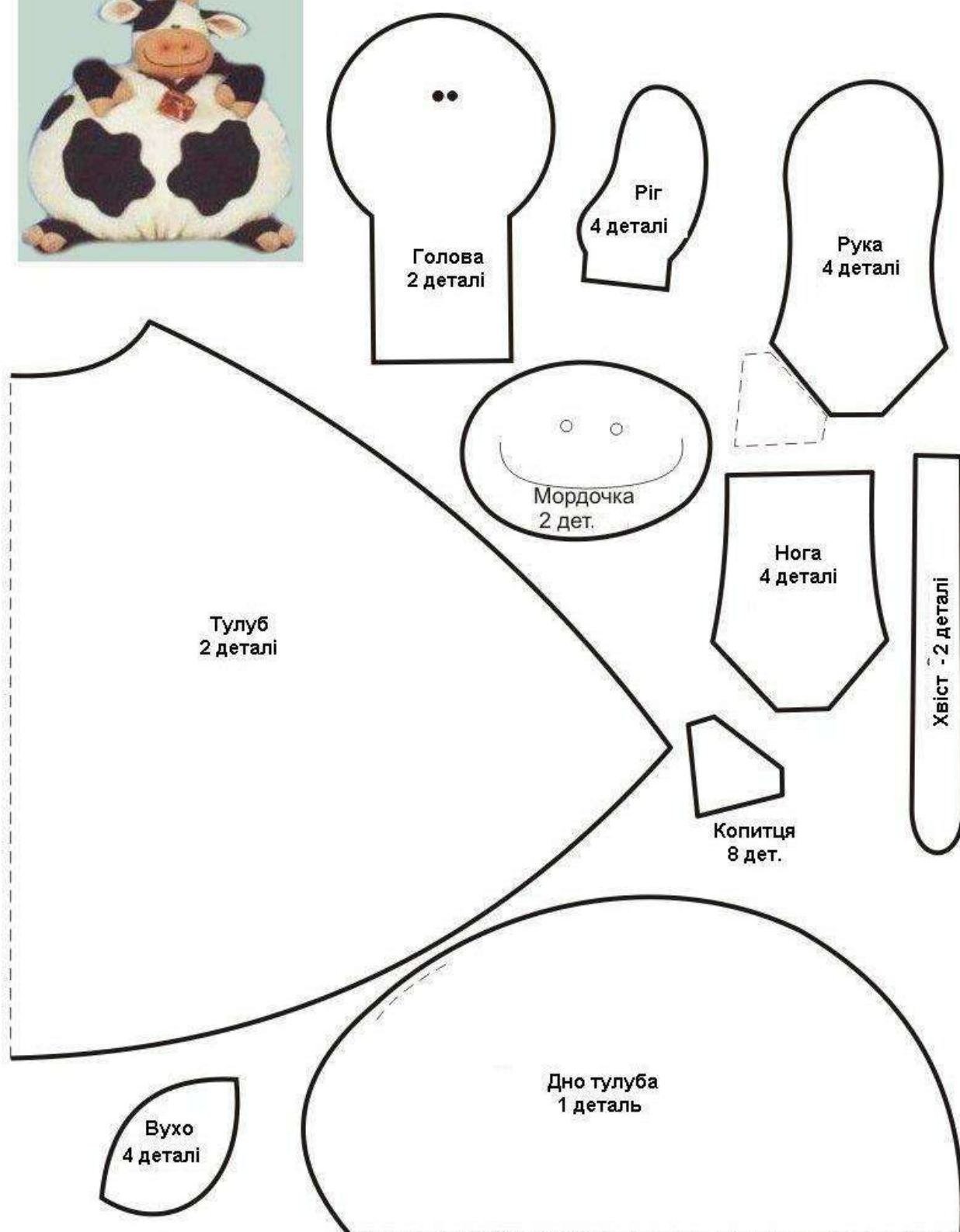
Ніс
1 дет.

Кіготи 8 деталей

Хвіст
2 деталі

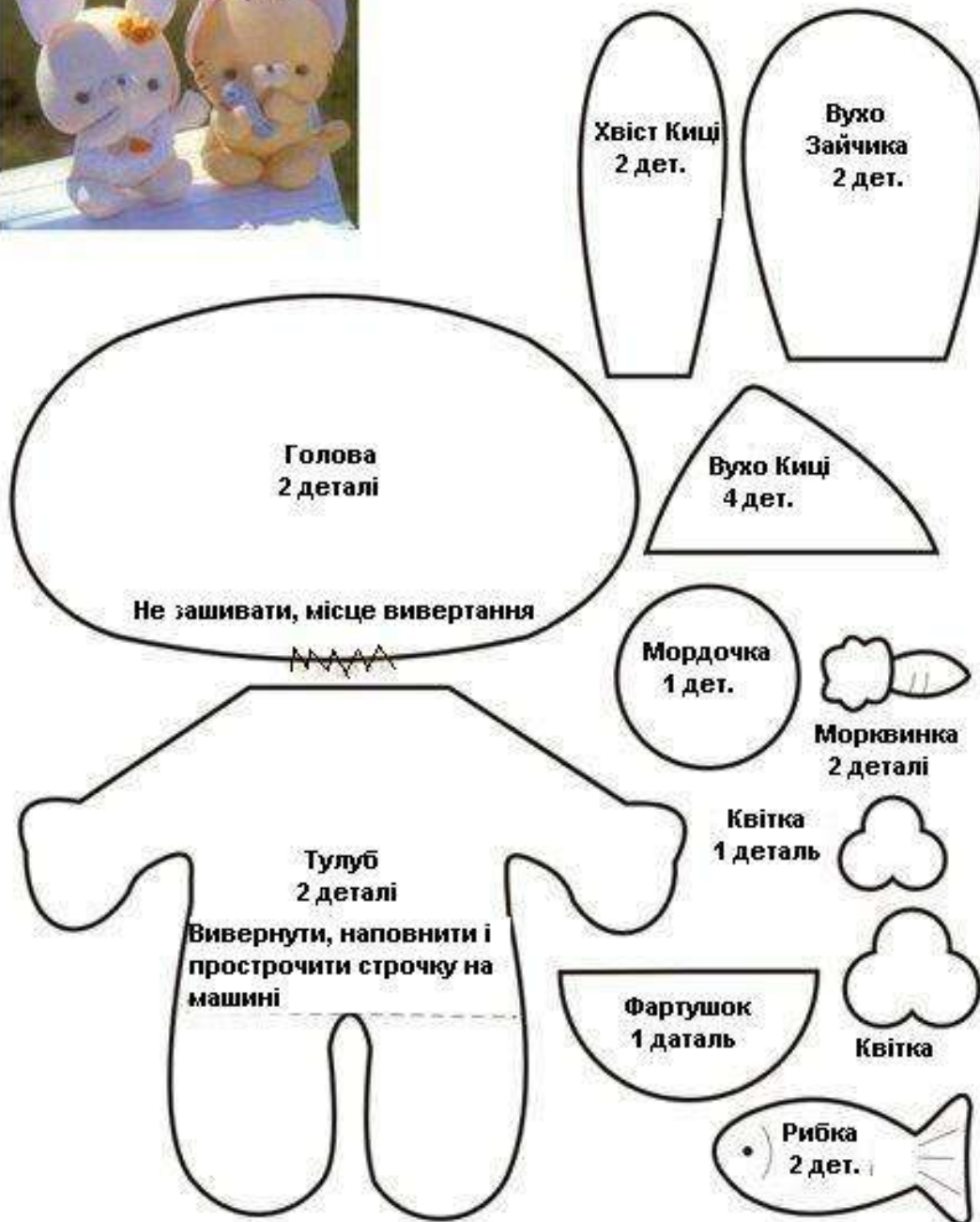
Тулуб
2 деталі

Корівка Лиска

Ум. позначення: ● - колір тканини

Киця і Зайчик

Пан Кіт і Пані Кицька

Морські мешканці

